Ա Ր Ե Ւ Ե Լ Ք

Շ Ա Բ Ա Թ Ա Թ Ե Ր Թ

Կ Ր Ո Ն Ա Կ Ա Ն , Ո Ւ Ս Ո Ւ Մ Ն Ա Կ Ա Ն , Ը Ն Տ Ա Ն Ե Կ Ա Ն Ե Ւ Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն

Կը հրատարակուի ամէն երեքշաբթի : Տարեկան գինն է 4 ½, վեց ամսուանը ¾ մէճիտիյէ, կանխիկ, և հատը 60 փարա : Բաժանորդագրութեան վերաբերեալ նամակներ ուղղուելու են առ Մր. Տուայթ, խմբագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Մր. Կրին, Կ. պոլիս, Ամէրիգան խան:

ՀԱՏՈՐ 31. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ· ԱՊՐԻԼ 2· 1878 ԹԻՒ 14

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Աստուծմէ պատգամ :— Երկինք:— Բանք առ վըշտացեալս: — Լուսին : — Պատասխանիք առ Քլիաներս: — Ամէրիկայի Միացեալ Նահանգաց մէջ ընտիր ձուկեր յառաջ բերելու միջոց : — Կէյվէի Իչմէ գիւղէն նամակ մը : — Փափաքելի մանմը : — Այնտապի մէջ աղչկանց որբանոց : — Գլընճըլարէն նամակ մը: — Ծաղր ընողը մարդոց զզուելի է : — Քաղաքական լուրեր : — Ելևմտական և առևտրական :

Ա Յ Տ Ո Ւ Ծ Մ Ա Լ Ի Պ Ա Տ Գ Ա Մ

«Տէրոջը կողմանէ երեմիային եղած խօսքն է՝ որ ըսաւ, Ելիր ու երթաս տունը իչչի , եւ հոն քեզի իմ խօսքերս լսել տամ : Ու ես երթայի տունը իչչի , և ահա անիկա ճախարակով կը գործէը : Ու կաւէ չինած ամանը երթային ձեռքին մէջը աւրուեցաւ, և զանիկա նորէն ուրիշ աման մը չինաց՝ ինչպէս որ երթային հաճոյ եղաւ որ ընէ: Եւ Տէրոջը խօսքը ինծի եղաւ՝ ըսելով, Միթէ ձեզի՝ աս երթային երգածին պէս ընելու կարող չեմ, ով Իսրայէլի տունը , կ'ըսէ Տէրը. ահա ինչպէս է կաւը երթային ձեռքին մէջ, դուք իմ ձեռքիս մէջը այնպէս էք, ով Իսրայէլի տունը: Երբոր մէկ ազգի մը կամ թագաւորութեան մը համար ըսելու ըլլամ թէ պիտի քակեմ, պիտի փլցընեմ ու պիտի կորսընցընեմ, թէ որ ան ազգը՝ որուն վրայով խօսեցայ, իր չարութենէն դառնայ , ես ալ պիտի զղջամ ան չարիքին համար՝ որ անոր ընելու մտածեր էի» (Երեմ. ԺԸ. 1—8) :

Ե Ր Կ Ի Ն Ք

Սուրբ գիրք ընդհանրապէս բացատական բառերով կը նկարագրէ երկինքը , նը նկարագրէ ինչ որ չի կըրնար ըլլալ այն փառաւոր բնակութեան մէջ, որպէս զի գաղափար մը չունենք մեզի թէ ինչ կրնայ ըլլալ հոն: Սուրբ գիրք այլեւայլ բաներու հոն չգոնուիլը կ'իմացնէ, որպէս զի երեւակայենք վարը ի չատ թէ ինչ կրնայ հոն գոնուիլ : Կ'ըսէ թէ երկնից Ժառանգութիւնն է անեղծ , անարատ և անթառամ: Կ'ըսէ թէ գեր պիտի կապուի, թէ հոն գիշեր պիտի չըլլայ և ոչ անէծք , թէ մահը պիտի նետուի կրակի լիճը , թէ ամէն արտասուք պիտի սրբուի , և թէ բնակիչներէն ոչ ոք պիտի ըսէ, «Հիւանդ եմ:» Աւրդարև ինչ փառաւոր բաներ են ասոնք. ոչ եղծանիլ, ոչ թառամիլ, ոչ աժգունիլ, ոչ դէմ, ոչ անէծք մեղայ, ոչ տրտմութիւն, ոչ արտասուք, ոչ հիւանդութիւն , ոչ մահ :

Սուրբ ըլլալ կը սիրէնք, մեզքը բնութիւն է մեզի, կը փախչինք բոլորովին կերպարանակից ըլլալ Աստուծոյ պատկերին: Այս բաները պիտի ունենանք կատարելապէս երկինքը : Սուրբ գիրք ինչ կ'ըսէ : «Քրիստոս սիրեց եկեղեցին, ու իր անձը մատնեց անոր համար . որ ինքը իր դիմացը փառաւոր կեցընէ եկեղեցին, որ մէկ արատ մը կամ խրչտմութիւն կամ ուրիշ ասանց պէս բան մը չունենայ» (Եփես. Ե. 25, 27): Բայց ինչ երանութիւն է յաւիտեան ապատ մնալ մեղքէ : Մենք ամենէն աղէկը որչափ քիչ ապականութիւն ունի, ինչ ապականութիւն կը սիրէ մեր նպատակներուն , խորհուրդներուն , խօսքերուն և գործքերուն մէջ : Բանի բաններ մենք բարի են խօսքով, բայց գործքով անհաստատ: Գոհութիւն Աստուծոյ որ այս բաները պիտի փոխուին:

Գիտութիւնը սիրելի է մեզի: Աստուծոյ և Քրիստոսի վրայ մեր գոյն հմտութիւնը և Սուրբ գիրք պատուական են մեր աչքին , և կը բաղձանք աւելի բան գիտնալ : Այս բաները կատարելապէս պիտի ունենանք երկինքը: Սուրբ գիրք ինչ կ'ըսէ: «Ան առանց անանկ պիտի ճանչնամ՝ ինչպէս որ ճանչցուեցայ» (Ա Կորնթ. ԺԳ. 12) : Նախկին ոգիտութիւնը պիտի անցնի: Պիտի ըլլանանք աւանելով թէ ինչ ազայաւիա և կայր էինք աշխարհի վրայ :

Բ Ա Ն Ք Ս Ո Ւ Ց Ե Ա Լ Ս

Աբեգական ճառագայթները կը կակղացնեն մարը, իսկ կաւը կը կարծրացնեն : Նոյնպէս միեւնոյն դէպքը զմարդիկ տարբեր կերպով կը գործէ: Աւետարանը կը քարոզուի, ամենք կը հաւատան, այլք կ'արհամարհեն , կը զարմանան և կը կարսաւեն : Աւետարանին աւետիքը ոմանց է հոտ կենաց ի կեանս, այլոց՝ հոտ մահաւանէ ի մահ:

Վշտացեալ ալ այնպէս է : Վիշտը ոմանց համար օրհնութիւն է. այսպիսիք կը մաքրուին և կ'ըլլան սպիտակ: Այսպէս կ'ըլլայ միշտ , երբ վիշտը կ'ընդունուի ճշմարիտ հնազանդութեամբ և խոնարհութեամբ: Այսպիսի վշտացեալ վարմունքը ճիշդ այնպէս չէ ինչպէս պարաբեր ըլլալ , բայց մեծաւ մասամբ չիտակ է, և վերջապէս Աստուած այսպիսիներուն կը յայտնէ իր հաճութիւնը: «Տէրոջը վրկութեանը սպասելը ու լռութեամբ յուսալը աղեկ է: Աղեկ է մարդուս որ իր երիտասարդութեան առենը լուծը կրէ : Առանձին կը նստի ու լուռ կը կենայ, քանզի լուծը վրան դրուեցաւ : Իր բերանը հողին կուտայ՝ ըսելով թէ գուցէ յոյս կայ . իր ծնօտը դանիկա դարնողին կուտայ, ու նախատինքով կը կշտանայ : Բայց Տէրը յաւիտեան չմերժէր. վասն որ թէեւ կսուայ, իր ողորմութեանը չափովը կը խղճայ» (Ողբ. Գ. 26-32): Երբ եկեղեցին ըսաւ, « Բայց ես Տէրոջը պիտի սպասեմ, իմ փրկութեանս Աստուածն պիտի յուսամ, իմ Աստուածս ինծի պիտի լսէ ,» կըսաւ դալէլերուիլ և ըսել. «Ով իմ թշնամիս , վրաս մի ինդար. թէեւ կտնամ՝ պիտի եղլեմ, թէեւ խաւարի մէջ նստիմ՝ Տէրը ինծի լոյս պիտի ըլլայ» (Միք . Է. 7, 8) :

Դան մարգիկ որ նեղութեան մէջ ոչ միայն իրենց հանգիստը կը կորսընցնեն , այլ կը կորսընցնեն նաև իրենց վշոյն օգուտը: Մեր հանգիստը կը կորսընցնենք՝ երբ Աստուած կը բառնայ զայն մենք . մեր վիշտերուն օգուտը կը կորսընցնենք՝ երբ վիշտն ուղղութեամբ չենք ընդունիր, ոչ ալ իմաստութեամբ կը վարուինք վշոյ մէջ : Աւ Աստուած հպատակութեան և վստահութեան պակասութենէ է որ վշտոյ օգուտն կը զրկուինք: Սուրբ գիրքը շատ անգ կը զգուշացնէ զմեզ այս բանէն : « Որդեակ իմ, Տէրոջը խրատը մի անարգեր, ու անկէ յանդիմանուելով մի յուսներ» (Եբր. ԺԲ. 5): Աստուծոյ խրատն անարգել է այն խրատուն դէմ խիստ և անզգայ ըլլալ և անոր դէմ արանձիլ: Այսպիսեաց համար Աստուած կ'ըսէ . « Ո՛ր մատներնուդ վրայ կրնաք զարնուիլ , երբ ալ աւելի ապստամբիք» (Ես. Ա. 5): Աստուծոյ խրատն անարգել շատ չար և վտանգաւոր է: Հայր մը իր որդին կը պատժէ՝ մինչ դեռ յոյս ունի, բայց երբ ամէն յոյս կը կորսընցնէ և կ'արտաքսէ որդին, այլեւս չի պատժեր զանի. Փարաւոն ըսաւ. «Եհովան ոմ է որ անոր խօսքը մտիկ ընեմ» (Ել. Ե. 2), և կորսուեցաւ իր զօրքովը Կարմիր Ծովուն մէջ :

Սակայն շատերն այսպէս չեն արհամարհեր Աստուծոյ խրատը, այլ անհամբեր կ'ըլլան և կը դանդաղին: Յաճախ բարի մարդ եր, բայց ժամանակ մը խոհեմ խրատուելու մեծ պէտք ունեցաւ : Իր վախըտութեան մէջ անգամ Թարսիս, թէեւ շատ նեղութիւն կրեց, տակաւին բժշկուած չէր Աւետնականին դործը քննադատելու միտութենէն: Ո՛րչափ յիմարական էր անոր խորհուրդը դէպ Նենուէի վրայ, «Մեռնիլս,» ըսաւ, «աղբերէս աղէկ է:» Եւ Աստուած ըսաւ Յովնանու, «Միթէ դուն նեղանալով աղէկ կ'ընես» «Մինչեւ ի մահ նեղանալով աղէկ կ'ընեմ:» ըսաւ Յովնան (Յովն. Դ. 3, 9) : Այսպէս պատասխանեցաւ Յովնան ցաւցուց թէ չիտար էր և աւելի ևս խրատուելու կարօտ:

Մեղաւորը մարդը պէտք չէ որ անարդէ Աստուծոյ խրատը և անհամբեր ըլլայ վշտոյ մէջ , այլ պարտի ջանալ Աստուծոյ կամացը: Նոյն իսկ երբ կ'ապօթենք, «Թէ որ կարելի է , թող ան գաւաթը ինծմէ անցնի,» պարտինք յաւելուլ Քրիստոսանման հպատակութեամբ, «Բայց չէ թէ ինչպէս որ ես կ'ուզեմ , հապա ինչպէս որ դուն կ'ուզես» (Մատթ. ԻԶ. 39):

«Ով անոր գէմ իր սիրտը խստացուցեր՝ ու յաջողութիւն գտեր է» (Յոբ Թ. 4): Կամ ով վշտոյ մէջ ինքզինք անհաւատարմէն հեռացուց, և այսպէս ընդունայ օգտեցաւ: Ոմանք իրենց արատներովը և անմխիթար արբանութեամբ կը զնասեն իրենց աւազանութիւնը , և մինչեւ անգամ կը խեղդարին : Զմոռնանք որ որչափ եւ ծանր ըլլան վիշտերը, յիրաւի արժանի ենք անոնց մեր մեղայը համար : Ուրիմն հպատակինք Աստուծոյ դնահատել թէ բոլոր երկրի Դատաւորն արդարութիւն կ'ընէ (Ծննդ. ԺԸ. 25), և թէ անոր կամացը դէմ ամէն ընդդիմութիւն մեզք է, և կը տանի յամօթ և ի թշուառութիւն : Համբուրենք մեզի զարնող ձեռքը , դիտնալով թէ Հօր ձեռք է, և յոգուստ մեր կը զարնէ մեզի :

Լ Ո Ւ Ս Ի Ն

Բաց արեգակէն, չկայ ուրիշ երկնային մարմին մը որ այնպէս արժանի է մեր ուշադրութեան ինչպէս լուսին : Երկնային մարմնոց մէջ լուսինը մեր մօտագոյն դրացին է , վասն զի 238,900 մղոն միայն հեռու է մենք, մինչ ամենէն մօտ մոլորակը քան զլուսին 130 անգամ աւելի հեռու է մենք : Լուսնին աւազին եւ յայտնի կարեւորութենն առ մեզ է լուսաւորել գիշերները : Սուրբ գիրք կը ցուցնէ թէ լուսնին ստեղծուելուս մէկ կարեւոր նպատակն ալ անոր երկիրը լուսաւորելն էր. « Եւ Աստուած երկու մեծ լուսաւորներն ըրաւ . մեծ լուսաւորը ցորեկուան իշխելու համար , ու պզտիկ լուսաւորը գիշերուան իշխելու համար » (Ծննդ . Ա . 16 : Լոյսը զոր լուսին կուտայ մեզի՝ աստղերէն ծագող լուսոյն քով շատ մեծ կը թուի , բայց եւ այնպէս լուսնին լոյսը ցոլացումն է միայն արեւին , ուստի նաեւ այն մեծ լուսաւորէն մեզի արուած լուսոյն հետ բաղդատուելով շատ փոքր է :

Ըստ հաշուոյ Մր. Պուկնէրի լուսնին լոյսը քան արեգական լոյսը 300,000 անգամ աւելի նուազ է։

Բայց լուսին ոչ իրրեւ լուսատու միայն կը ծառայէ մեզի, այլ եւ իր այլեւայլ երեւոյթներովը որոնցմէ կ'անցնի՝ միջոց եղած է ժամանակը չափելու, այնպէս որ լուսնեակ բառը որ ամէն կը նշանակէ՝ լուսին բառէն կ'ելլէ։

Լուսին քան զերկիր շատ փոքր է, անոր տրամագիծն է իրրեւ 2,100 մղոն միայն, եւ որովհետեւ անոր խտութիւնը երկրիս խտութեանը գրեթէ $\frac{3}{5}$ին չափ է, անոր զանգուածը կ'ըլլայ երկրիս զանգուածին իրր $\frac{1}{50}$ը միայն։ Լուսնին երեսը երկրիս երեսին իրր $\frac{1}{13}$ն է, կամ, իրրեւ 14,600,000 քառակուսի մղոն, որ գրեթէ հաւասար է հիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկայի միացեալ մակերեսին։

Լուսնին չարժումները երեք են։ Առաջին չարժումն այն է զոր կը կատարէ երկրիս հետ արեգական բոլորտիքը։ Եթէ հնար ըլլար մեզի այնպիսի դիրք մը բռնել որ կարող ըլլայինք արեգակնային դրութեան դուրսի ծայրէն դէպ ի վար նայիլ այն դրութեան, լուսինը պիտի երեւէր մեզի իրրեւ երկրիս հետ արեգական բոլորտիքը չրջան ընող մոլորակ մը այնպիսի ծրի մը վրայ որ երկրիս ծրէն պիտի չզանազանուէր։ Թէպէտ լուսինը երկրիս հետ մէկտեղ կը դառնայ արեգական բոլորտիքը, բայց եւ այնպէս լուսնական տարին քան երկրիս տարին քիչ մը աւելի կարճ է, այսինքն 346 օր միայն։ Հարկ չէ հոս կենաց ատոր պատճառը ցուցնելու։ Լուսինը կը դառնայ նաեւ երկրիս բոլորտիքը եւ իր առանցքին վրայ։ Այս երկու չարժումները կը կատարուին նոյնչափ ժամանակի, այսինքն իրր 29 $\frac{1}{2}$ օրուան մէջ։ Այսէկ կը տեսնուի որ լուսնին մէկ օրուան երկայնութիւնը հաւասար է մեր 29 $\frac{1}{2}$ օրերուն, այսինքն հոն երկու չաթի ցերեկ է, երկու չաբաթ գիշեր։

Աղեկ դիտակով նայուելով լուսնին երեսը շատ զարմանալի կ'երեւի, եւ քանի մը պատճառաւ մեծ կարեւորութիւն ունի քան ուրիշ որ եւ իցէ երկնային մարմնոյ մը երեսը։ Լուսինն այնչափ մօտ է մեզի, որ անոր երեսին վրայ գլխաւոր ձեւերը յստակ կը տեսնուին։ Անոր լեռները, հրաբուխները եւ հրաբուխներուն ակռայի բերանները որոշ կը տեսնուին։ Լուսնին երեսին պատկերը չինուած է, եւ անուններ տրուած են անոր լեռներուն, հրաբուխներուն եւ ամէնէն նշանաւոր մասերուն։ Ջորջինակ, լուսնին լեռներէն ոմանց «Ապենինեան լերինք» անունը տրուած է. հրաբուխի բերաններէն ոմանց՝ «Կոպեռնիկոս» եւ «Բերկէր» անուններըը։ Լուսնին երեւելի մէկ մասն ալ, ուր, ինչպէս կ'երեւի, ընդարձակ լեռներու գօտիք շատ կողմերէ գալով կը թուին կեդրոնանալ, կոչուած է «Դիքոյ,» որ անուանի աստեղագէտ էր։ Ուրիշ նշանաւոր մասէ մաս մը կոչուած է «Պզատանի նատարան»։ Դիտակով եղած ընդնութիւններէն ընդհանրապէս հասկցուած է որ լուսնին վրայ մեծամեծ բնական յեղափոխութիւններ եւ աւերումներ պատահած են, եւ կենդանի էակներու նշան ամենեւին չի տեսնուիր անոր վրայ։

Գլխաւորապէս լուսինն է պատճառ ովկիանոսաց մակընթացութեանը որ մեծ կարեւորութիւն ունի մարդկան վրայ։ Որովհետեւ մեր ովկիանոսներուն այն ահագին համատարած ջուրերը բաղադրեալ են լոյծ եւ դիւրաշարժ մասնիկներէ, արեգական եւ լուսնին ձգիչ ազդեցութիւնն աւելի դիւրաւ կը տեսնուի այն լոյծ ջուրերուն վրայ քան երկրիս ցամաքին վրայ որ պինդ մասերէ բաղկացեալ է։ Ովկիանոսաց ջուրերուն այն հանապազորդ խառնուածքը որ մակընթացութիւն կը կոչուի՝ յիշեալ ձգիչ ազդեցութեան արդիւնքն է։ Եթէ այս մակընթացութիւնը չառաջ բերելու համար լուսնին ազդեցութիւնը բաղդատուի արեգական ազդեցութեան հետ, լուսնին ազդեցութիւնն է իրրեւ 5 առ 2։ Լուսինն ու արեգակը երբեմն մէկտեղ կը ներգործեն, եւ անատեն անոնց միաբան ազդեցութիւնը ովկիանոսաց վրայ 5ին եւ 2ին գումարն է, այսինքն 7, եւ անատեն մակընթացութիւնը յորդագոյն է։ Բայց երբեմն լուսինն ու արեգակն իրարու հակառակ կը ներգործեն։ Արեգակն այս ինչ կողմը կը քաշէ ջուրը, լուսինն այն ինչ կողմը, եւ անատեն ովկիանոսաց վրայ գործած ազդեցութիւնը 5ին եւ 2ին տարբերութիւնն է, այսինքն 3, եւ անատեն մակընթացութիւնը նուազագոյն է։

Երկնքը զոր լուսինը կ'ընէ երկրիս բոլորտիքը՝ պատճառ է արեգական եւ լուսնին խառարումներուն որ միշտ սարսափ տուած են բարբարոս եւ անտպաշտ ժողովրդոց։ Երբ լուսինը երկրիս եւ արեգական մէջտեղ կու գայ՝ կ'ունենանք արեգական խառարում մը, եւ այս կը պատահի երբ լուսինն ու արեգակը միանգամայն երկրիս միեւնոյն կողմն են, կամ նոր լուսնի ժամանակ։ Լուսինը կը խառարի երբ երկիրս կու գայ արեգական եւ լուսնին մէջտեղ, եւ այս կը պատահի լուսնին լրման առեն։

ԼՈՒՍԻՆ՝ ԴԻՏԱԿՈՎ ՏԵՍՆՈՒԱԾ

Լուսնին ֆիզիքական պարագաները շատ տարբեր են երկրիս ֆիզիքական պարագաներէն։

1. Լուսինը մթնոլորտ դրեթէ չունի։ Այս յայտնի է այն փորձերէն զոր Տոք. Հըլլէյնս ըրած է արեգդրոսկոպի կոչուած գործիքով։ Լուսնին մթնոլորտ չունենալը նաեւ ասկէ յայտնի է որ լուսնին վրայ գտնուած լերանց շուքերը շատ սեւ են եւ շատ որոշ։ Այս այսպէս չէր ըլլար, եթէ լուսինն ունենար մթնոլորտ մը որ արեգական լոյսը բեկանէր եւ ցոլացնէր այնպիսի կերպով որ դնէ շուքերուն մթագոյն անկիւններուն վրայ քիչ մը լոյս գար։ Մթնոլորտի այս պակասութեան արդիւնքը շատ զարմանալի է։ Արեգական ջերմութիւնը լուսնին երկու շաբաթ տեւող օրերուն մէջ չկրնար զեմանալ այն տաքութեան, լուսնին ցուրտն ալ երկու շաբաթ տեւող գիշերներուն մէջ առանց պաշտպանիչ ազդեցութեան մթնոլորտին հարիւր շատ խիստ եւ անտանելի է մարդու համար։ Աւ ի չդոյէ մթնոլորտի չի կրնար ըլլալ նաեւ ոչ այգալոյս եւ ոչ արշալոյս, եւ տուընջեան ի գիշեր յանկարծ անցումն հարիւր տոկալի է։ Աւ ի չդոյէ մթնոլորտի նաեւ ոչ ամպ կրնայ ըլլալ հոն եւ ոչ ձայն։

2. Լուսինը չի կրնար ծովեր ունենալ։ Եթէ ծովեր գտնուէին հոն, լուսնին երկայն օրերուն մէջ արեգական տաստիկ ջերմութիւնը մեծ ազդեցութիւն կ'ընէր այն ծովերուն վրայ, եւ ասիկա կ'իմացուէր սրբագրոսկոպի միջոցաւ։

3. Լուսինը չունի նաեւ եղանակներ։ Լուսնին առանցքին հակումն անոր ծրին վրայ գրեթէ 89 աստիճան է, եւ այս պատճառաւ չի կրնար ըլլալ որ հոն եղանակներու փոփոխմանը ըլլան։

Այս դիտողութիւնները մեզ առ եզրակացութեան կը բերեն թէ լուսինը յարմարութիւն չունի որ անոր վրայ մեր կազմութեանը նման կազմութիւն ունեցող էակներ ապրին։ Բայց թերեւս ժամանակաւ յարմար էր տեսակ մը էակներու զոր հաճեցաւ Աստուած ստեղծել։ Բայց լուսինը իմ հիմա ունեցոյ կենդանի էակներ, եւ թէ ժամանակաւ ունեցած ըլլայ, Աստուած զանի ստեղծած է որ երկրիս եւ անոր վրայ բնակող մարդկային ազգին կարեւոր ծառայութիւններ ընէ։

ՊԱՏԱՍԽԱՆԻՐ ԱՌ ԹՂԹԱԿԻՑՍ

Ա. Գ. Պալէթեան։ Ձեզի քանի մը նամակ և 3 $\frac{1}{2}$ լիրա ընդունեցանք։ Կ'ուզենք ձեր հրամանները կատարել, բայց զանոնք հասկնալ քիչ մը դժուարին է, ման զի նամակներն երբեմն համաձայն չեն իրարու։ Կը խնդրենք որ այսուհետեւ լրագրի համար ձեր նոր հրամանները միայն գրէք. այն հրամանները զոր արդէն տուած էք՝ կրկնելու մի յոգնիք։ Մէհէմխէի տարբերութիւնը լրագրի ստակին ամբողջ գումարին վրայ մի հաշուէք, այլ այնչափ գումարին վրայ զոր, ձեր հարեւանին 10 զեղչը հանելէն ետքը, մեզի կը ղրկէք։ Երբ ոսկի կը ղրկէք, ոսկւոյն մէճիտիէի հետ տարբերութիւնը Պոլսոյ փոխադրային համեմատ հաշուելով ղրկեցէք։ Զօրինցայի համար մեզի մի գրէք, այլ Մր. Պայնկղնի։ 59 $\frac{1}{2}$ դահեկան առնելիք ունիք մեր վրայ։ Եթէ ուզէք այս ստակը պիտի վճարուի Մր. Պայնկղնի։

Մր. Տուպի հիւանդ ըլլալուն համար այս պատասխանն ուշացաւ։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳԱՑ ՄԷՋ ԸՆՏԻՐ ԶՈՒԿԵՐ ՅՕՌԱՋ ԲԵՐԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑ

Ամերիկայի քաղաքներէն եօթն նահանգները վերակացուներ դրած են որոնց պաշտօնն է ընտիր ձկան ձուերը ժողվել, թխսել տալ եւ ելած ձուկերը դրկել յիշեալ նահանգները, այն տեղերուն գետերուն եւ լիճերուն մէջ տեսակ տեսակ ձուկեր ամեցնելու համար։ Անցեալ հոկտեմբերի մէջ սալմոն կոչուած ձկան ձուերէն 4,000,000 ձու առնուելուց Քալիֆորնիայէն, ուր այս ձուկը շատ առատ է։ Այս ձուերը բաժնուեցան վերոյիշեալ նահանգներուն։ Միացեալ նահանգաց տաղտային ժողովը 1,000 Անգղիական լիրա տալով վաչխնկթոնի մօտ տեղան մը չինել տուաւ՝ Եւրոպայի մէջ գտնուած տեսակ մը անուշ ջրոյ ձուկ (այս ձուկը էֆֆլէ նման է) թխսել տալու։ Վիսքոնսին նահանգին կողմն դրուած վերակացուք իրենց վերջին տեղեկագրին մէջ կ'ըսեն թէ 1,736,000 լայսաալարիս (ալ պալըզը), 6,295,000 ալիսակ կոչուած ձուկ, եւ Քալիֆորնիայէն շատ տալման թխսել տալին եւ բաժնեցին իրենց նահանգին մէջ։ Դուրսէն այն նահանգը բերուած ձկանց ձուերէն հարիւրին իննսունը յաջողութեամբ յառաջ եկաւ։ Մէյն նահանգին վերակացուներն ալ տեղեկութիւն կու տան թէ իրենց նահանգին գետերուն մէջ ամեցնելու համար շատ տալման ձուկ բաժնեցին։ Այսպէս ընտիր ընտիր ուտելի ձկունք յառաջ բերելով Ամերիկայի գետերուն եւ լիճերուն մէջ, պիտի շատնան եւ ժժանան։

ԿՅՎԱԼԻ ԻՋՄԼ ԳԻՒՂԷՆ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Այս կղզիներուն վիճակին վրայ կ'ուզեմ քանի մը համառօտ տեղեկութիւն տալ։ Մէկ ագիւղ եւ իշմէ գիւղ բնակիչներն ընդհանրապէս չերամապրծութեամբ կը զբաղին, բայց քանի մը տարիներէ ի վեր այս գործն յաջող չըլլալով գիւղացիք մեծ նեղութեան մէջ ինկած են։ Անոնց նեղութիւնն այս տարի աւելի եւս մեծցած է, եւ շատեր անկարող են իրենց օրական պարէնը հայթայթելու։ Այս նեղութեան վրայ աւելցնելու է նաեւ ախրութեան տուց ծանրութիւնը։ Շատեր աւազակներէն վախնալով չեն կրնար կէյվկի բազարն երթալ, իսկ այն քիչերը որ կրնան երթալ, մեծ ահ ու սարսափ կը քաշեն, երբեմն ալ վնաս կը կրեն նոր գրուած գինուորաց ձեռքէն, վասնզի գինուորներն երբ գիւղերէն դուրս Բրիտանեաներ տեսնեն, անոնց գրաստները կ'առնեն, անոնց զանոնք կը ծեծեն։ Վերջապէս ճամբաներն ապահովութիւն չըլլալուն համար գիւղացիք շատ նեղութեան մէջ են, եւ շատեր ոչ թէ ցորեկի ալիւր, այլ եգիպտացորենի ալիւր իսկ գնելու անկարող կ'ըլլան։

ՀԱՅԻ ԽԱԶԱՏՈՒՐ ՓԵՇԹԻՄԱԼՃԵԱՆ
Կէյվկի Իչմէ գիւղ, մարտ 16, 1878

ՓԱՓԱՌԵԼԻ ՄԱՀ ՄԸ

Արդարեւ ինծի մեծ բերկրութիւն կը պատճառէ պատմել Բրիտանեայ քրոջ մը վախճանելի մահը։ Ես ինքս ականատես ըլլալով, ուղեցի անոր վերջին խօսքերը, կենդանի եւ անչարժ հաւատքը եւ անվրդով խաղաղութիւնը դրել, որ աչխարհ գիտնայ թէ Բրիտանեան ինչպէս կը մեռնի։

Հանգուցեալը, Բեհլիկ Շահապեան, Ալեքսանեան Տոք. Նշան Էֆէնտիի դստեր, Մարսուանի աղջկանց ճեմարանը դաստիարակուած, եւ հոն իր Փրկիչը սիրել սորված էր։ Անոր անկեղծ քնութիւնն ամենուն բարի վկայութեանը եւ սիրոյն արժանի ըրած էր զանի։ Եօթը տարի առաջ Ալեքսանդրի պաշտօնեայ Պր. Տիզդրանի հետ ամուսնացած ըլլալով, Եգիպտկա Տէրջոլը այգեայն մէջ գործելու գացած էր։ Հոն ալ բարի օրինակովը ու ազդեցութեամբ չատ գոհարներէ պատուական եղող բարի անուն մը ստացած էր։ Բայց քանի մը տարի առաջ իր ծնողաց այցելութիւն ընելու նպատակաւ առնոց քով եկաւ, անոնց ընկերութիւնը վայելելու յուսով։ Բայց նախախնամող Հայրը յարմար գտաւ յաղնածը կանչել իր հանդիստը։ Եւ ահա զայն մահուան անկողնոյն վրայ կը գտնենք իր սիրելիներն չրջապատուած։ Երկինքը վսեմաւոր լոյսը ծագած կը գտնենք անոր աչքերուն։ Ո՛հ, տեսարան հիանալի, վկայութիւն վսեմագիտ։ Յուսա մահն անոր համար ահաւոր չէր. սուրբ խաղաղութիւն մը կը տիրէր անոր դէմքին վրայ։ Հիւանդն իր ծերուկի ծնողքը մխիթարելու կ'աչխատէր, իր սիրելի քոյրերուն յաստակ յաստակ հաւատոյ խրատներ կու տար, խնդրելով որ իրենց անմահ հոգիներուն փրկութեանը համար աչխատին։ Յետոյ խօսքն իր մէկ քրոջը դարձնելով ըսաւ. «Աւաքինի եղիր, Աւետարանը քարոզէ բոլոր աչխարհի որ Յիսուս միայն անմահ հոգի փրկուի։» Մինչ այսպէս կը խօսէր, կարծես թէ աչքերն անհետանալի եւ երկնային տեսիլք մը կը տեսնէին. եւ երբ հայրը խնդրեց որ պատմէր տեսիլքը, «Ո՛հ, հայր իմ,» ըսաւ, «ինչպէս պատմեմ, չի պատմիր։» Բիչ մը ետքը, «Ո՛հ, այս ինչ լոյս է,» ըսաւ։ Բժիշկ հայրը կարծելով թէ տենչկին հրագին համար կ'ըսէր, հրամայեց մարել հրագը. բայց հիւանդը կ'ըսէր. «Այդ լոյսին համար չեմ ըսեր։» Երկնային լոյս մը անոր աչացը ծագած էր։ Վերջապէս մահուան պաղ քրտինքը սկսաւ վազել անոր ճակատէն, եւ ոտքերը մեթոդեան մէջ միտիլ սկսան։ Աղօթք մը խնդրեց, բայց ձայն կարող էր իւր արտասուքը դադրեցնելով խնդիրքը կատարել։ Անատեն ինք սկսաւ ի բերան եւ արտասուքով աղօթել։ Այդ խօսքերը հօրը ականջին հասան, «Ո՛վ Հայր, ոչ թէ իմ կամքս, հապա քու կամքդ թող ըլլայ։» Յետոյ երգ խնդրեց, եւ ինք սկսաւ երգը, եւ

իր տիար լեզուովը կը ջանար երգել, «Ալելուիա անմահ Գառին որ մեռաւ,» ևս: Ա.յս եղաւ անոր երգը գերեզմանէն տադին, այս պիսի ըլլայ նաեւ գերեզմանէն անդին յաւիտեան: Վերջապէս իր յետին հառաչն ու բարեւը տուաւ, եւ տիար լեզուն դադրեցաւ խօսելէ, բայց դէմքին վրայ խաղաղութիւնը մինչեւ վերջը մնաց:

Ա.յսպէս երջանիկ մահուամբ մեռաւ Բենիկ Շահապեան մարտ Ե, մեզի մխիթարութիւն թողլով իր անմոռանալի վերջին խօսքերը:

«Թող իմ անձս արդարներուն մահովը մեռնի, ու իմ վախճանս ալ անոնց վախճանին պէս ըլլայ:»

ՄԱՆԿԱՍԱՐ Մ. ՄԱՆԿԱՍԱՐԵԱՆ
Մարսուան, մարտ 7, 1878

Ա.ՅՆԹԱՊԻ ՄԷՋ ԱՂՋԿԱՆՑ ՈՐԲԱՆՈՑ

Անցեալ տարուան Ա.ւետարերի 15երորդ թուոյն մէջ Ա.ինթապի որբ տղայոց պիշերօթիկ դպրոցին բացումը եւ քննութիւնը հրատարակուեցան յօդուածով մը: Ա.յս դպրոցն օրէ օր յառաջ կ'երթայ Աստուծոյ շնորհիւ եւ հոգաբարձուաց խնամք: Աստուած ի վեր քան զակնկալութիւն բազմաց պարզեւեց յաջողութիւն այս հաստատութեան: Երբ որբանոցը բացուեցաւ 50 տղի միայն պատրաստ կար. յետոյ հաւաքուած նուէրներով դպրոցին 16,300 դահեկան տարեկան ծախքը վճարուեցաւ եւ 162 դահեկան աւելցաւ:

Վերոյիշեալ յօդուածին մէջ յիշուած էր նաեւ թէ որբ աղջկանց համար դպրոց մը բանալ կը փափաքուէր: Ա.յս փափաքն ուենեցողներուն բաղկացեալ ժողով մը վերջին փետրուարի 14ին որոշելով այս դպրոցին բացուիլը, տունը, վարժուհին եւ ուրիշ պէտքերը պատրաստել, եւ երկու եկեղեցեաց մէջ ծանուցում ընելով քանի մը չաթ աղքատ որբ աղջիկներ բերել տուաւ: Ա.ռնցմէ երեքը միայն յարմար տեսնուեցան որբանոցն ընդունուելու, եւ նոյն ամսոյն 7ին հանդիսաւոր կերպով սկսաւ դպրոցը: Ա.յս հանդիսին վրայ համառօտ տեղեկութիւն մը տանք:

Նախ դպրոցին տնօրէնը Յարութիւն Յովհաննէսեան բնաբան ընելով ձիւխ. առաքմանին առ Լսօսքը, «Թէ որ Տէրը չշինէ տունը, զուր՝ տեղը կ'աշխատին անոր շինողները. թէ որ Տէրը չպահպանէ քաղաքը, զուր տեղը կը հսկեն պահապանները,» ըսաւ. Շատ հսկաներ աշխատեցան Բաբելոնի աշտարակը չինելու, բայց որովհետեւ այն գործը համաձայն չէր Աստուծոյ կամացը, չկրցան գլուխ հանել: Բաղաստատ Թագաւորին ժամանակը Բաբելոնի ամուր պարսպին եւ երկաթէ դուռներուն քով պահապաններ կը կենային, բայց որովհետեւ Աստուծոյ պահպանութիւնը չկար, Թշնամին առաւ եւ կործանեց քաղաքը: Ա.յսպէս մենք, ըսաւ, առանց աստուածային օգնութեան բան մը չենք կրնար ընել, ուստի սկսաք է որ Աստուծոյ ապաւինելով սկսինք այս գործը: Յետոյ որբերուն դառնալով ըսաւ. Մենք այս գործը սկսանք ձեր վրայ ծանրացած Թշուառութիւնը որչափ հնար է թեթեւցնելու համար. բայց ձեր ամէն Թշուառութիւնը բան վերցնողը ձեր Փրկիչն է. դուք անոր ապաւինելու էք, Փրկիչն արդէն կը հրաւիրէ զձեզ ըսելով. «Եկէք ինծի, բոլոր յոգնած ու բեռնաւորուածներ, եւ ես ձեզ պիտի հանգչեցնեմ» (Մատթ. ԺԱ. 28): Ա.նոր վրայ որբերը յաւուրց երգ մը ըսին:

Յետոյ Պատ. Մր. Թրոպրիճ խօսելով, ցուցուց որբանոցաց օգուտն ու կարեւորութիւնը մանաւանդ աղջիկ ազգի համար: Ուրիշ երգ մը եւաքը Պատ. Պօղոս գպրոցոյ հին ընթացքին անպատեհութիւնները ցուցնելէն եւաքը այս նոր որբանոցին համար յառաջադիմութիւն մաղթեց: Դարձեալ երգ ըսուեցաւ, եւ Պատ. Գրիգոր խօսելով, ցուցուց թէ, եթէ այս դպրոցին համար ըլլալու ծախքով եւ աշխատութեամբ մէկ տղու միայն հոգին փրկուի, աւելի մեծ յաղթութիւն մը կատարուած պիտի ըլլայ, քան թէ հզօր թագաւորի մը հաղարաւոր մարդիկ ջարդելավ եւ բիւրաւոր ոսկիներ վատնելով քանի մը երեւելի քաղաք կամ ամրոց երկիր մը նուաճելովը. քանզի հոգւոյ փրկութեան համար մեր Փրկչին արեան գինը հաղարաւոր աշխարհք կ'արժէ: Յիշեցնելով նաեւ այս դպրոցին ապագայ օգուտները, ի քաջալերութիւն չարժեց հանդիսականները, հոգաբարձուներն ու աշակերտները վերջացաւ երգով եւ աղօթքով:

Ի վախճանի գրասեղանին վրայ դուարմը մը դրուեցաւ զոր կը նուիրէր որբանոցին Ամերիկացի վարժուհի մը: Ա.յս նուէրը մեծ ազդեցութիւն ըրաւ բոլոր հանդիսականաց:

Ա.յնթապի աղջկանց որբանոցը սկսաւ այսպէս առանձին չէնքի մէջ եւ ամէն կերպով կը խնամուի, կը խնդրուի միայն բարեսէր անձանց համակրութիւնն ու օգնութիւնը: Մարգարէին կարօտութիւնը լեցնելու համար ագռաւներ զրկող Աստուած, այս որբերուն համար ալ պիտի յարուցանէ անշուշտ այսպիսի բարեսէր անձինք:

Ա.յնթապ, փետր. 18, 1778 * * *

ԴՐՆՃՐԼԱՐՆ ՆԱՄԱԿ Մ'ԷՐ

Կ'ուզեմ մեր դրացիներուն երեսէն դիւրս ժողովրդեան կրած նեղութիւններն մէկ քանին նշանակել: Դիւրս կէսվէկն երկու ժամ, Ագհիասրէն երեք ժամ հեռու է, եւ Մահմետականաց դիւղերով չըջափակեալ է: Ժողովրդեան փոքր մասը արհեստաւոր է. մեծ մասն կառավարութեամբ իրենց օրական հացը դժուարութեամբ կը հայթայթէ: Աչխարհածանօթ է այս խեղճ ու աղքատ գիւղս անցեալ ժամանակաց մէջ իր կրած տառապանքներովը, իսկ հիմա բոլորովին անճար մնացած է: Դիւղէն դուրս ելլելու անգամ չենք համարձակիր, ամէն կողմանէ վախ ու սարսափ պատած է զմեզ: Մօտ օրերս դրացի դիւղերէն դրօշի տակ կանչուած պինուորներէն ոմանք գիւղս գալով արհեստաւորաց ոչ սակաւ ջանաներ հատցուցին: Մասնաճառներէն առանց ոսկորի միս կ'ուզեն մսին որոշեալ գինէն վար առակ տալով: Երկաթագործին բանութեամբ ծխախոտի դանակ չինել կուտան, եւ վերջապէս բոլոր խանութպաններէն զանազան բաներ յափշտակելով կը մեկնին գիւղս, ոմանց դաշոյնի չարուածներ տալով եւ զմանս գանակոծ առնելով:

Մօտերս Ագհիասրու բազարին իրիկունը երբ գիւղս արհեստաւորք կը դառնային, մօտակայ Մահմետականաց ճամբուն մէկ անկիւնը կենալով ճամբորդներուն բանի ծախսոտ վճառեցին: Ա.յս ապօրէն առեւտուրն ընող մարդիկ ծխախոտ ցցունելով առակ ուզեցին, առակն ալ առնելով ծխախոտ չտուին. առակ չունեցողներն ալ ոմանք ծեծեցին եւ ոմանց ունեցածներն յափշտակեցին: Ա.յս չարքոտ մարտի 2/14ին կէսվէկն առաւօտեայ բազարի ճամբորդութիւնը խիստ աղետալի եղաւ: Երբ աղքատ Հայերը չուկային տուն կը դառնային, գիւղն մէկ ժամու չափ հեռաւորութեամբ տեղ մը չորս հոգի գինեալ գրացի Մահմետականք քառասուն քայի չափ ծխախոտով ճամբուն վրայ կեցած չուկային դարձողները ստիպեցին բանի ծխախոտ դնել գինք ցուցնելով: Ա.յս լուրը չուտով գիւղս հասաւ: Անմիջապէս գիւղին հասարակութիւնը առ ելաւ հարիւրի չափ մարդիկներով, որոնց մէջ ես ալ ներկայ էի: Ցիչեալ ծխավաճառներուն չորս կոլոը պաշարեցինք անգին Զինքերնին քաչեցին, եւ փախչիլ փորձեցին: Առանց ինծառս չորսին գինքերն առինք, սակայն երեքը փախան եւ մին երբ կապելու վրայ էինք, բարերախտաբար գինուոր մը վրայ հասնելով կապելը յանձնեցինք գինուորին, փախչող երեքը իրենց գիւղը լուր տուին: Բոլոր գիւղացիք գինեալ ելան կապեալն ազատելու, եւ անոր հասան կէսվկի կամուրջին գլուխը: Մենք գիւղը զարձած էինք: Յիշեալ Մահմետականն գիւղացիք թէ գինուորը եւ թէ ներկայ գանուող Հայերը, որ ծխախոտը չալկած գուրը կը տանէին, ստոտիկ կերպով ծեծելով կապեալը արձակեցին: Կը յուսանք թէ կէսվկի կառավարութիւնը չկենալ անկարաներն անպատիժ պիտի չմնայ: Թէ որ գրացի Մահմետականք այսպէս կ'ընեն, ալ ուր կը մնան գաւրսի Մահմետականք: Նիկոմիդիոյ, Ատարազարի, Թարազըճի եւ Նիկիոյ ճամբաներն արձակ պիտի ըլլան: Նիկիոյ ճամբան մինչեւ այս օրերս ապահով էր, բայց դժբախտաբար անոր երթեւեկութիւնն ալ գադրեցաւ: Գիւղիս Լատառորչական եղբայր մը երկար տաներ ի վեր Նիկիոյ կողմերը կը գոնուէր առեւտուրի համար: Ներեղը երբ բարեկենդանի պատճառաւ իր հայրենիքը կը գառնար, ճամբան ուազակներու անդութ ձիրաններուն մատնուեցաւ: Գրեթէ հինգ հազար գահեկան, նաեւ ձին, գուլպան եւ ոտքին ամաններն անգամ առնելով, գիշերուան ժամը մկկին թեւերը ոտքերը կապուած թողուցին: Հիմա խեղճը չուարած եւ ցնորած կը պատի գիւղը:

Մօտ օրերս մեզի գրացի գիւղի մը գաղթական Չէրքէզներէն ոմանք գիւղիս արջառոյ հօտն երինջ մը բռնելով մարթեցին: Չեմ գիտեր որ մկկ պատահած գիպուածը պատմեմ որ կարենամ հասկցնել կէսվկի գաւառին Քրիստոնեայ ժողովրդոյ կրած նեղութիւնները:

Ա.յս գրածներս չափազանցութիւն չեթևնայ, մեր կրած նեղութիւններուն մկկ համառօտութիւնն է տակաւին: Գիւղին գուրս ելլելու կը վախնանք: Մենք ինչ ըրինք որ այսպէս կը հարստահարուինք: Կառավարութիւնն իր տուրքերը կը պահանջէ խստութեամբ, մանաւանդ մօտ օրերս ալ էմնիէթտը Ֆէտուէ անունով նոր տուրք մը աւելցաւ: Բայց քովերնիս ստակ մնացած չէ կողոպտուելնուս եւ անզործ մնալնուս համար:

ՄԿՐՏԻՉ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Դրնճըլար, մարտ 5/15, 1878

«ԾԱՂՐ ԸՆՈՂԸ ՄԱՐԴՈՑ ՋԶՈՒՆԱԼԻ Է»

Բաղաքակրթեալ երկիրներու մէջ օրէնք կայ որ զատարմութեան համար մարդ մը չարչարող կամ անոր գիաստղը բանող կամ տուգանաց կը մատնուի: Անոնց նախանձները պաշտպանող այս օրէնքը դաւթի է: Բայց ոչ օրէնք եւ պատիժ կայ անոնց որ պղատարմութեան համար մարդ կը ծաղրեն, կամ ծաղրաբանութեամբ սիրտ կը վիրաւորեն: Ա.յս ալ գաղափար մանաւանդ է եւ կը ցուցնէ թէ յառաջադէմ ազգերու մէջ իսկ կատարեալ արդարութիւն գեռ չկայ: Բայց մեզի նման թշնամանաց մը անպատիժ կը մնայ: Սաղմոսերգուն ամբարիշտ կը համարի այնպիսին, եւ երանելի կը կոչէ այն որ անոր ատեղը չի նստիր, այսինքն անոր հետ ընկերութիւն չընէր: Միթէ սխալած է Դաւիթ, կամ խիստ եւ անիրաւ է: Տեսար ծաղր ընող մը, գոյչ եղիր, եւ եթէ բարեկամ ես՝ կարուէ անկէ: Բրիստոս իբրեւ մարդ անտարակոյս ատելի վտացաւ երբ Հռոմայեցի գինուորներուն ծաղրուեցաւ իբրեւ Հրէից Թագաւոր, քան ձեռն, Թուքն եւ ուրիշ յայտնի նախատինքներէ: Եթէ աղքատի, ագեղի կամ մարմնոյ սխալ մը ունեցողին վրայ խնդաս եւ անոր թերութիւնն ակնարկելով ծաղրս խօսք մը ընես, ոչ աղաքէն աւելի կը վիրաւորես այն անձը քան եթէ անոր զարնկիր կամ ուրիշ թշնամանք մը ընէիր: Վերջապէս զգացում վիրաւորել քան մարմինը վիրաւորել դառնագոյն է: Բայց յայտնին այս է որ, սրչափ անվայել եւ գիաստակր է այս բանը, այնչափ յաճախ կը գործուի, այնպիսիներէ անգամ որ արգելելու էին մանաւանդ այնպիսի վարմունք քան անձամբ օրինակ տալ ալոց ծաղրածութեան: Շիտակը եւ օրինաւորն այս է. ինչ սահմանէ եւ վճակէ որ ըլլայ մարդ մը, ամէն տեղ եւ ամէնէն, մանաւանդ բարեկիրթ ընկերութեան եւ բարեպաշտ ընտանեաց մէջ, ծաղրուելէ գերծ ըլլալու է: Ինչպէս բամբասանաց, չիշոցաց եւ անհամեստ խօսքերու, նոյնպէս մարդ ծաղրելու թոյլտուութիւն ըլլալու չէ այնպիսի ընկերութեանց եւ ընտանեաց մէջ: Ով որ թոյլտուութիւն կ'ընէ թէ ընտանեաց անգամներուն եւ թէ հիւրերուն ներկայ կամ բացակայ անձ մը ծաղրելու, անիրաւ եւ անգութ գործ մը քաջալերած կ'ըլլայ, սիրոյ եւ քաղաքավարութեան սկզբանց դէմ կը մեղանչէ եւ անարժան կ'ընէ իր տունը բարի եւ իմաստուն մարդոց այցելութեանը, որ թէ տան տիրոջը եւ թէ զաւկներուն օգտակար է: Որովհետեւ ծաղրը, թէկուզ կարճ խօսքով ըլլայ, կը դառնայնէ ծաղրուողը, անվայել է Քրիստոնէական կրօնքին հոգւոյն որ սիրոյ կրօնք է, անվայել է նաեւ քաղաքակրթի ընկերութեան ուր ի վեր քան զանենայն ինչ յարգուելու է մարդասիրութիւնը: Ուրեմն ծաղր ընողն անարժան է Քրիստոնեայ եւ քաղաքակրթի կոչուելու: Այսպէս ուրեմն ծաղր ընողն անարժան է Քրիստոնեայ եւ քաղաքակրթի կոչուելու: Այսպէս այն որ կը վիրաւոր, կամ իւնէ միտեալ է այս բանին՝ Թող բառնէ գինք: Թող խորհի թէ ինչպէս բնական աչխարհի մէջ օրէնք է որ մարդ ինչ որ սերմանէ նոյնը կը հնձէ, նոյնպէս բարոյական աչխարհի մէջ օրէնք է որ վիշտ եւ վիրք տուողը փոխարէնն առնելութիւն եւ զղջանք քաղէ: Ով որ կը բաղձայ սիրելի ըլլալ, ինչպէս ուրիշ շատ բաներէ, նոյնպէս ծաղրով ըլլալէ զգուշանալու է:

Ա.ԼԻՔՍԱՆ Ա.ՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մարտ 21 ըստ Ճուն. և ապրիլ 2 ըստ Լատ., 1878

ՆԻԿՈԼԱ ՄԵԾ ԴՌՍԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ չաբաթ Նիկոլա մեծ դուքսն եւ իր 100 Ռուսական պաշտօնակալները այցելութեան եկան ի Կ. պոլիս: Լիվատիա անուն Ռուսական չոգենաւն, որուն ընկերացած էր նաեւ Ռուսիոյ պատերազմական նաւերէն մին, բերաւ մեծ դուքսը եւ կեցաւ Տոլմապաղչէի կայսերական պալատան դիմաց: Անմիջապէս կայսերական նաւակներ չոգենաւը գացին եւ մեծ դուքսը եւ անոր մարդիկը առնելով բերին պալատան նաւամատոյցը: Նիկոլա մեծ դուքսը Ռուս զօրապետի համազգեստ հագած էր, եւ կուրծքին վրայ կը կրէր Օսմանկիկ նշանը: Երբ մեծ դուքսն եւ անոր մարդիկը պալատը մտան, Օսմանեան քաղաքապահ պինուորաց խումբ մը բարեւեց զանոնք, եւ կայսերական նաւագածուց խումբը սկսաւ նուագել Ռուսաց ազգային եղանակը: Վեհ. Սուլթանն իր հետ ունենալով առաջին պաշտօնեայ Ահմէտ Վէֆիկ փաշա, Րէուֆ փաշա, Ղազի Օսման փաշա եւ ուրիշ պաշտօնեաներ եւ զօրապետներ մեծ սանդուխին ծայրը գնաց մեծ դուքսն ընդունելու, եւ տարաւ զանի գահուսենեակը: Սովորական բարեմաղթութիւններէ ետքը Նիկոլա մեծ դուքսը Վեհ. Սուլթանին ներկայացուց գրեթէ բոլոր Ռուս զօրապետներն, որ նշանաւոր հանդիսացան վերջին պատերազմին մէջ: Ասոնց մէջ կին Աքոպելէֆ զօրապետներն, թէ հայրն եւ թէ որդին, կուրդոյ զօրապետն, Շուվալօֆ կոմսն, Բաւէ զօրապետն եւ այլք: Վեհ. Սուլթանն այս զօրապետաց ամէն մէկուն հետ խօսեցաւ: Մեծ դուքսն եւ անոր մարդիկը սիկար ծխելէ եւ սուրճ եւ օշարակ ըմպելէ ետքը Լիվատիա չոգենաւը դարձան, եւ ապա գացին Պէյլէրպէյի պալատը: Քիչ մը ետքը Վեհ. Սուլթանն իր պաշտօնեաներովն եւ զօրապետներովն հանդերձ Պէյլէրպէյի գնաց մեծ դուքսին այցելութեան: Մեծ դուքսը պալատան նաւամատոյցն եկաւ Վեհ. Սուլթանն ընդունելու, եւ Ռուսական պաշտօնակալաց եւ նաւաստեաց կարգերուն մէջէն առաջնորդեց Նորին Վեհափառութեան, եւ այս միջոցին Ռուս նուագածուաց խումբ մը Օսմանեան ազգային եղանակը նուագեց: Դահլուճին մէջ կարճ խօսակցութենէ մը ետքը Վեհ. Սուլթանը մեկնեցաւ Պէյլէրպէյին:

Յետոյ մեծ դուքսը Նորին Տոլմապաղչէ եկաւ, եւ անկէ փառաւոր կառք մը նստելով, նաեւ Վեհ. Սուլթանին Թիւնապահնէրէն քանի մը անձինք իր եռեւն ունենալով Գերմանիոյ դեսպանատունը գնաց: Բայս իշխանին հետ քիչ մը տեսնուելէ ետքը Ռուսիոյ դեսպանատունը գնաց: Ռուսիոյ դեսպանատան մեծ դրան վրայի արծիւները սեւ քօղով ծածկուած էին պատերազմին սկիզբէն ի վեր: Այս անգամ երբ մեծ դուքսը դեսպանատան մեծ դռնէն ներս կը մտնէր, յիշեալ արծիւները վրայի քօղը վերցուեցաւ, որ կը նշանակէ թէ Ռուսիոյ եւ Բ. դրան միջեւ բարեկամական յարաբերութիւնները վերսին հաստատուած են:

Երեքշաբթի գիշեր մեծ դուքսը Լիվատիա չոգենաւին մէջ ննջեց, եւ հետեւեալ առաւօտ կայսերական ախոռները պտըտելով շատ հաւնեցաւ անոնց: Կէս օրուան առեն Նորին Բարձրութիւնը Գերմանիոյ դեսպանատունը ճաշեց, եւ երեկոյին Վեհ. Սուլթանին կողմէն խնջոյքի հրաւիրուեցաւ Եըլտըզի դղեակը: Բայ ի Վեհ. Սուլթանէն եւ մեծ դուքսէն խնջոյքին ներկայ էին Լայխթենպէրկի իշխանը, Օլտենպուրկի իշխանը, Աքօպելէֆ զօրապետ հայրը, եւ Ռուսիոյ դեսպանատան առաջին թարգմանը, նաեւ Ահմէտ Վէֆիկ փաշա, Սաֆվէթ փաշա, Րէուֆ փաշա, Սախտ փաշա, Նամըգ փաշա, Վեհ. Սուլթանին առաջին սենեկապետ Նաֆիըզ փաշա, առաջին քարտուղար Լէսլիպ Էֆէնտի եւ առաջին թարգման Միւնիր Էֆէնտի:

Նիկոլա մեծ դուքսը հինգշաբթի կէս օրէն ետքը Սան Սթէֆանօ դարձաւ:

Ռուսիոյ կայսրը ճերմակ արծուոյ պատուհանէն ընդհատ է Րէուֆ փաշայի եւ Սաֆվէթ փաշայի:

Վեհ. Սուլթանն Օսմանկիկ նշանը շնորհած է կուրդոյ եւ Սպոպելէֆի զօրապետաց:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Անցեալ չաբաթ Եւրոպային հոս հասնող լրագիրը Սան Սթէֆանոյի մէջ կնքուած դաշնագրին ամբողջ օրինակը հրատարակած են: Վարը համառօտիւ կը հրատարակենք դաշնագրին պարունակութիւնը:

1. Յօդ. Գարատաղի սահմանը կ'որոշուի:

2. Յօդ. Գարատաղի անկախութիւնը կը հաստատուի, եւ Գարատաղի եւ Բ. դրան ազգակից յարաբերութիւնները կ'որոշուին: Ա. յսուհետեւ եթէ Թուրքիոյ եւ Գարատաղի մէջտեղ պրեւիլ խնդիրոյ մը համար անհամաձայնութիւն ծագի, այն խնդրոյն լուծումը պիտի յանձնուի Ռուսիոյ եւ Աւստրիոյ: Խաղաղութեան դաշնագիրը ստորագրուելէն ետքը մինչեւ 15 օր Գարատաղցիք պիտի պարպեն Օսմանեան հողը:

3. Յօդ. Սերուիոյ անկախութիւնը կը հաստատուի, եւ անոր սահմանը կ'որոշուի: Դանուբի մէջ Ատա գալէ պիտի վերցուի: Օսմանեան եւ Սերուիական պաշտօնատուներէ կազմուած յանձնաժողով մը Ռուս գործակատարի մը օգնութեամբը մինչեւ երեք ամիս վերջնական կերպով պիտի որոշէ Սերուիոյ սահմանագլխի գիծը:

4. Յօդ. Սերուիոյ թողուած երկրին մէջ գտնուած Մահմետականաց կալուածոց խնդրոյն լուծման եղանակը կը ցուցուի: Սերուիական զօրքը Օսմանեան հողը պիտի պարպեն խաղաղութեան դաշնագիրը ստորագրելէն ետքը մինչեւ 15 օր:

5. Յօդ. Ռումանիոյ անկախութիւնը կը հաստատուի: Ռումանիա իրաւունք պիտի ունենայ պատերազմական տուգանք պահանջել Թուրքիայէն, եւ այս տուգանքի խնդիրը պիտի լուծուի Ռումանիոյ եւ Բ դրան միջեւ:

6. Յօդ. Պուլկարիա Թուրքիոյ հարկատու ինքնօրէն իշխանութիւն պիտի ըլլայ, եւ պիտի ունենայ Քրիստոնեայ կառավարութիւն եւ ազգային զօրք: (Պուլկարիոյ ընդհանուր սահմաններն արդէն ծանուցուած են Աւետարերի միջոցաւ:) Սահմանները մանրամասնաբար պիտի որոշուին Ռուս—Թուրքական մասնաժողովով մը:

7. Յօդ. Պուլկարիոյ իշխանը ժողովրդեան ազատ քուէովը պիտի ընտրուի եւ Եւրոպական ազգութեանց հաւանութեամբ Բ. դրան կողմէն պիտի վաւերացուի: Եւրոպայի այժմու թափառուրտական դերդաստաններու անպատճառէն ոչ ոք Պուլկարիոյ իշխան պիտի ընտրուի: Երբ Պուլկարիոյ իշխանութեան գահը պարապ մնայ, նոր իշխանը պիտի ընտրուի ըստ առաջնոյն: Պուլկար երեւելիներէն բաղկացեալ ազգային ժողով մը փիլիպպոպոլիս կամ Դրանովա գումարելով պիտի ընտրէ իշխանն ընդ հակառակի Բ. դրան կողմէ եւ ի ներկայութեան Օսմանեան գործակատարի մը: Ռուսական գործակատար մը երկու տարի պիտի հսկէ Պուլկարիոյ նոր կառավարութեան վրայ: Եթէ հարկ ըլլայ, տարի մը ետքը Բ. դուռն եւ Եւրոպական ատրութիւնք կրնան իրենց կողմէն հաստատուր ներկայացուցիչներ ղրկել Ռուսական գործակատարին ընկերանալու համար:

8. Յօդ. Պուլկարիոյ մէջ Օսմանեան զօրք պիտի չմնան, եւ բոլոր ատրութիւնները պիտի վերցուին: Սակայն Բ. դուռն իրաւունք ունի յիշեալ ատրութեանց մէջ գտնուած բոլոր զինքերն եւ ռազմամթերքն առնելու: Մինչեւ 50,000 Ռուսական զօրք Պուլկարիա պիտի մնան երկու տարի:

(Դաշնագրին մնացեալ մասը գալ չաբաթ պիտի հրատարակուի:)

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Մեր ընթերցողք մեծ ցաւով պիտի լսեն թէ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ յարաբերութիւնները շատ ցրտացած են: Գանի մը օր առաջ կը յուսացուէր թէ մարտի վերջը ատրութեանց ժողովը պիտի գումարէր, եւ բոլոր դժուարին խնդիրները պիտի լուծուէին: Սակայն Անգլիա իր կողմէն ատրութեանց ժողովոյ ներկայացուցիչ ղրկելէ առաջ ծանոյց Ռուսիոյ թէ 1856ի դաշնագրութեան հակառակ որեւիցէ փոփոխութիւն չկրնար վաւերական համարուիլ մինչեւ որ ատրութեանց ժողովոյ հաւանութիւնը չընդունի, եւ Ռուսիայէն պահանջեց որ խաղաղութեան նոր դաշնագրին իրաքանչիւր յօդուածը ատրութեանց ժողովոյ առջեւ ղրկուի անկէ ընդունուելու կամ մերժուելու համար: Ի պատասխանի Անգլիոյ պահանջման Ռուսիա յանձն չառաւ տէրութեանց ժողովոյ առջեւ հանել դաշնագրին ամբողջ օրինակն, եւ ըսաւ թէ իր իրաւունքն է տէրութեանց ժողովոյ վիճաբանութեան չենթարկել դաշնագրին այն յօդուածներն որ, ըստ Ռուսիոյ, Եւրոպական տէրութեանց չհետաքրքրեն. պզտիկ կ'ըսուի թէ այս յօդուածներն են պատերազմական տուգանքի, եւ Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ Ռուսիոյ թողուած տեղերուն վերաբերեալ յօդուածները: Անգլիոյ պահանջմանցը Ռուսիոյ կողմէն տրուած պատասխանն անցեալ երեքշաբթի գիշեր լսուեցաւ, եւ հետեւեալ օրն Անգլիոյ կառավարութիւնը հրամայեց պահեստի զօրքը դրօշի ներքեւ կանչելու: Ապահովի զօրքը դրօշի ներքեւ կանչելու պահանջմանցը Ռուսիոյ կողմէն տրուած պատասխանն անցեալ երեքշաբթի գիշեր լսուեցաւ, եւ հետեւեալ օրն Անգլիոյ կառավարութիւնը հրամայեց պահեստի զօրքը դրօշի ներքեւ կանչելու: Ապրաքին գործոց պաշտօնեայ լորտ Տէրպի այս հրամանին հանուելուն հաւանութիւն չունէր, ուստի եւ անմիջապէս իր հրաժարականը տուաւ: Կ'երեւի թէ լորտ Տէրպի կը խորհէր որ պահեստի զօրքն այսչափ շուտով դրօշի ներքեւ կանչել հարկ չէր, այլ Ռուսիոյ հետ հաշտութեան գալու եւ պատերազմի առջեւն առնելու համար ուրիշ միջոցներ գործածուելու կրնայ: Անգլիոյ մէջ շատ մեծ յուզում կայ, եւ խաղաղութեան բարեկամները լորտ Տէրպիի նման խոհական անձի մը պաշտօնազրկութենէ հրաժարիլը դէշ նշան կը համարին:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օսման փաշա առաջին զօրաբանակին հրամանատար կարգուած է, եւ Թէվֆիք փաշա որ Բէյլէպայի բանակին սպայապետն էր, կ. պոլսոյ կայսերական պահեստի զօրաց սպայապետ կարգուած է:

— Կառավարութիւնն օր ըստ օրէ գաղթականները կը զրկէ Փոքրն Ասիոյ այլեւայլ կողմերը: Կ'ըսուի թէ ամէն օր գաղթականներէն իբր չորսն հոգի կը մեռնին եւ մեռելոց դիակներն իսկիւտարի եւ Հայատար փաշայի մեծ գերեզմանատուները կը տարուին թաղուելու համար:

— Նիկոլա մեծ դուքսն 2,000 Ռուսական ոսկի (1,600 Անգլիական ոսկի) տուած է Նազաոս կարօտեալ գաղմէականոց որ այժմ Կ. պոլիս կը գտնուին: Յիշեալ գումարը Պոլսոյ Գերմանական հիւպատոսին միջոցաւ ղրկուեցաւ, եւ խնդրուեցաւ որ այն ուտակն ամէն ազգէ եւ կրօնքէ եղող կարօտեալց օգնութեան համար գործածուի:

— Վառնայէն գրուած նամակ մը կը ծանուցանէ թէ շատ մը Թաթարներ եւ քանի մը հարուստ Թուրքեր Տոպրուճա իրենց գիւղերը դարձած են իրենց ստացուածոց ակը ըլլալու եւ վարուցանի սկսելու համար:

— Ռուսիոյ ծովեզերքը պաշարման վիճակէ ազատ հրատարակուելէն ի վեր աւելի քան 150 Անգլիական չոգենաւեր մտած են Ռուսիոյ նաւահանգիստները ցորեն բառնալու համար: Անցեալ չաբաթ Նիկոլայեֆի մէջ աւելի քան 60 չոգենաւ միանգամայն ցորեն կը բառնային: Յիշեալ չոգենաւերէն ոմանք 80,000 գրիւ ցորեն կ'առնեն:

— Հոպարդ փաշա քանի մը հազար զօրք վոլգայ հասնելով այն կողմերուն Ցոյն ապստամբաց գլուխները հրաւիրեց գալ իրեն հետ խորհրդակցելու, բայց անոնք այս հրաւէրը չընդունեցին: Թեսալիոյ եւ Եպիրոսի ապստամբները չատուր են, բայց անցեալ չաբաթ նշանաւոր գործ մը չկրցան տեսնել:

— Յունական չոգենաւ մը կրեակի երեքշաբթի 3,000 հրացան եւ ռազմամթերք հանած է, բայց այս բաները Թուրքաց ձեռքն իջած են:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Իհնաթիէֆ զօրապետն անցեալ երեքշաբթի օր վիէնա հասաւ ներկայ գործակատարութեանց մէջ Աւստրիոյ գործակցութիւնը ձեռք բերելու համար: Զգիացուիր թէ յաջող եղած է թէ ոչ:

— Ռումանիոյ արտաքին գործոց պաշտօնեայն յայտարարած է թէ Սան Սթէֆանոյի դաշնագիրը Ռումանիոյ համար բնաւ արժէք չունի, եւ Ռումանիոյ առաջին պաշտօնեայն ըսած է թէ Ռումանիա իր հողին տեղ պիտի չտայ Ռուսիոյ:

— Յունական թերթերն եւ Ցոյն ժողովուրդը շատ զայրացած են Ռուսիոյ դէմ, բայց թագաւորն եւ անոր պաշտօնեաները չափաւոր ընթացք կը բռնեն:

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լոնտոնէն զարնուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Մր. Կլատսթոն պահեստի զօրաց դրօշի ներքեւ կանչուելուն դէմ պիտի խօսի ազգային ժողովոյ մէջ:

— Լորտ Սալիսպուրի արտաքին գործոց պաշտօնեայ կարգուած է:

Թայմզ լրագիրը կ'ըսէ թէ լորտ Սալիսպուրիի արտաքին գործոց պաշտօնեայ կարգուիլը նշան է թէ Ռուսիոյ դէմ որեւիցէ խոստ միջոցի պիտի չձեռնարկուի, եւ խնդիրը բարեկամական կերպով պիտի լուծուի: Մորնինկ Փոսթ լրագիրն ալ կ'ըսէ թէ Անգլիա ամէն ջանք պիտի ընէ այժմու դժուարութիւնները բառնալու:

— Անգլիոյ ելեւմտից պաշտօնեայն ազգային ժողովոյ մէջ ծանուցած է թէ Ռուսիա իր պատասխանին մէջ, զոր մօտերս տուաւ Անգլիոյ պահանջմանցը, տէրութեանց ժողովոյ կատարեալ ազատութիւն կու տայ գործելու. իրաքանչիւր կառավարութիւն կրնայ վիճաբանութեան ենթարկել դաշնագրին որեւիցէ յօդուածը, բայց Ռուսիա իրեն կը պահէ ընդունիլ կամ մերժել տէրութեանց ժողովոյ որոշումները:

Ռուսիոյ պատասխանին նկատմամբ այս տեղեկութիւնը յառաջդայն տրուած տեղեկութենէն տարբեր է, եւ զարմանք կը պատճառէ թէ Անգլիացիք ինչպէ այսչափ արմուկ եւ սպառնալիք կ'ընեն: Ռուսիա յառաջնէ չխոստանար ընդունիլ տէրութեանց ժողովոյ որոշումները, բայց այս մասին միւս տէրութիւններէն տարբեր բան մը չպահանջեր:

— Կիրակի օր Իհնաթիէֆ զօրապետը վիէնայէն ճամբայ ելաւ Պերլին եւ Լոնտոն երթալու:

— Վագըթ լրագիրը կ'ըսէ թէ անցեալ ուրբաթ օր Նիկոլա մեծ դուքսը Սան Սթէֆանոյի մէջ բոլոր Ռուս զօրապետները ժողովի հրաւիրեց խորհելու համար թէ ինչ միջոցի ձեռնարկել պէտք է, եթէ Անգլիա պատերազմ հրատարակէ: Շաբաթ օր Նիկոլա մեծ դուքսը Կ. պոլիս գալով առաջին պաշտօնէին եւ զինուորական գործոց պաշտօնէին հետ, եւ յետոյ Վեհ. Սուլթանին հետ տեսնուեցաւ:

ԵԼԵՒՄՏԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Մարտ 20 և ապրիլ 1, 1878

Դոնապիւռ 8· 36 | Բամ. երկաթ. բաժինք 28· 50

ԴՐԱՄԱՐԺԵՔ, Օսմ. լիրան 100 էն

Մէճիտիէ	103	Բուսիոյ թղթ.	88 ½
Թղթադրամ	253	Նարուլէոն	87
Պղինձ սուակ	162	Դրամից	50 ½
Հինգնոց	120	Անգլ. լիրա	109

Ամերիկայի միսիոնարաց ընկերութեան կողմէն
Յովսէպ Ճ. Փ. Կրէն

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ
Զազմաճըլար, Ցակոբեան խան, Թիւ 12.